

Helsinki 21.10.2025

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: Professoriliiton lausunto hallituksen esityksestä 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Professoriliitto professorikunnan edustajana kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle teemasta talousarvioesityksen keskeiset painotukset ja kipupisteet korkeakoulutuksen sekä T&K-toiminnan osalta.

Professoriliitto on tyytyväinen maan hallituksen panostamisesta Suomen tutkimus- ja kehittämistoimintaan kohti 4 prosentin BKT-osuutta. Valtion panostukset TKI-toimintaan mahdollistavat talouden kasvun ja kilpailukyvyyn sekä kannustavat yrityksiä investoimaan innovaatioihin ja eri toimialojen uusiutumiseen. Professorikunta on osallistunut ja osallistuu laajasti T&K-toimintaan perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen ja koulutuksen lisäksi.

Panostukset tutkimukseen, koulutukseen ja osaamiseen ovat erityisen tärkeitä tilanteessa, jossa Suomen talouden rakenteellisena ongelmana on heikko tuottavuuden kasvu, ja tuottavuuskasvua ovat hidastamassa vähäiset tuotannolliset ja elinkeinoja uusintavat investoinnit. Professoriliitto muistuttaa, että tutkittuun tietoon perustuvalla päätöksenteolla ja sivistyksellä on hyvinvointia ja osallisuutta lisäävä sekä yhteiskuntarauhaa ylläpitävä vaikutus.

Yliopistojen rahoitus ja T&K-toiminta

Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 annetun lain mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan valtion talousarvioissa tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärä nousee vuoteen 2030 mennessä siten, että niiden kokonaismäärä on 1,2 prosenttia BKT:sta. Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen tulee siten olla noin 4,1 miljardia euroa vuonna 2030. Valtion talousarviossa T&K-rahoituksen tulee kasvaa vuosittain noin 240 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lähtien aina edeltävään vuoteen verrattuna.

Professoriliitto on erittäin huolestunut yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin kohdistuvista yhteensä 83,8 miljoonan euron säästöistä etenkin, kun näistä säästöistä 68,8 miljoonaa euroa on pysyvää säästöä. Tämä säästö on ristiriidassa maan hallituksen asettaman edellä mainitun T&K-rahoituksen kasvutavoitteen sekä korkeakoulutettujen lukumäärän nostotavoitteen kanssa.

Professoriliitto on tyytyväinen siihen, että yliopistoille ja ammattikorkeakouluille kohdennetaan T&K-rahoitusta yhteensä noin 30 miljoonaa euroa, josta yliopistojen osuus on 20 miljoonaa euroa. Professoriliiton näkemyksen mukaan TKI-toiminnan rahoitusta on syytä osoittaa yliopistoille perusrahoituksena vapaaseen tutkimukseen, jottei yliopistoista tule TKI-toiminnan pullonkaulaa. Vapaa

tutkimusrahoitus antaisi yliopistoille mahdollisuuden vastata nopeammin kansainvälisen kilpailun tuomiin haasteisiin sekä osallistua sekä tieteensisäiseen että yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Samalla se mahdollistaisi osaamistason nousun niillä aloilla, joita yliopistot tutkimusorganisaatioina pitävät keskeisimpinä, ja yliopistojen selkeämmän erikoistumisen.

Vuonna 2026 suurimmat T&K-rahoituksen lisäykset kohdistuvat yritysten T&K-toiminnan vauhdittamiseen. Business Finlandin T&K-toimintaan kohdennettu valtuus nousee yli 100 miljoonaa euroa, kun vastaavasti Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus nousee vain 12 miljoonaa euroa vuodesta 2025. Professoriliiton näkemyksen mukaan Business Finlandin kautta jaettavasta T&K-rahoksesta olisi syytä kohdentaa nykyistä suurempi osa yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten kanssa yhteistyössä tehtävien ns. tutkijalähtöisten hankkeiden rahoittamiseen innovaatiojärjestelmän yhteistyöverkostojen luomiseksi ja asiantuntemuksen kartuttamiseksi (co-research-instrumentin kautta). Suorat yritystuet, valtionavustukset ja lainat heikentävät tosiasiallisesti yritysten mahdollisuuksia osallistua TKI-toimintaan (ns. de minimis -säännöt), ja siksi Business Finlandin co-creation ja co-innovation-hankkeiden lisäämisen yliopistoyhteistyössä yritysten kanssa tulisi yliopistojen perustutkimuksen ja pääomittamisen ohella olla ensisijainen rahoituskanava TKI-tavoitteiden saavuttamiseksi.

Yksityiseltä sektorilta edellytetään kaksinkertaista panostusta TKI-toimintaan. Tämän vauhdittamiseksi vuosina 2021–2027 on voimassa tutkimusyhteistyön ylimääräinen verovähennys. Lisäksi käytössä on tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhdistelmävähennys. Näiden säädösten pitäisi vaikuttaa yksityistä TKI-toimintaa lisäävästi.

Professoriliiton näkemyksen mukaan myös verokannustimet ovat oikeansuuntaisia toimia innovaatioekosysteemien tukemiseksi, kunhan yliopistojen ja tutkimuslaitosten toimintaedellytyksistä pidetään pitkäjänteisesti huolta. Yritysten tulee olla valmiita uusiutumaan ja investoimaan TKI-toimintaan tutkimusyhteistyössä viimeaikaisimman tiedon saamiseksi käytäntöön ja tutkimus- ja opetuskäyttöön. Tästä syystä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kannustaminen kansainvälisessä yhteistyössä tehtävään perus- ja soveltavaan tutkimukseen on se alue, johon valtion TKI-osuus tulee ensisijaisesti suunnata ministeriöstä tai hallinnonalasta riippumatta. Lisäpanostuksia on mahdollista saada nykyisiä rakenteita tukevista yritystuista, valtion rahastoja uudelleenorganisoimalla sekä kannustamalla yliopistoja ja tutkimuslaitoksia tutkimustulosten käyttöä edistävällä tekijänoikeus-, keksintö- ja julkaisupolitiikalla.

Laadukas korkeakoulutus ei toteudu ilman resursointia

Korkeakoulutuksen osalta tilanne on vaikea. Vuodesta 2010 vuoteen 2024 yliopistojen rahoitus on laskenut kokonaisuudessaan 6 prosenttia samalla, kun kandi-, maisteri- ja tohtoritutkintojen määrä on noussut 22,2 prosenttia. Professoriliiton näkemyksen mukaan korkeakoulujen perusrahoituksen – ja sitä kautta henkilöresurssien – kasvattaminen on pitkällä aikavälillä edelleen tarpeen, jos korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä halutaan nostaa 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Opiskelijakohtainen rahoitus on Suomessa jo nyt 20–30 prosenttia alempana kuin Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa.

Korkeakoulujen aloituspaikkamäärän lisäämiseen ehdotetaan yhteensä 13,7 miljoonaa euroa, josta yliopistojen osuus olisi 8,4 miljoonaa euroa. Yliopistokoulutukseen tehtävät lisäykset ovat kokonai-

suutena arvioiden vaatimattomia, sillä tavoite 100 000 korkeakoulututkinnon saavuttamiseksi nykyiset laatuvaatimukset säilyttäen vaatisi arviomme mukaan satojen miljoonien eurojen vuosittaisen lisärahoituksen, vaikka koulutuksen tehostamiseen käytettäisiin kaikki keinot, mukaan lukien digitaalisatio ja etäopetus. Myös ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen nykyisestä kolminkertaiseksi, viiteentoistatuhanteen vuoteen 2030 mennessä, vaatisi lisäresursseja kymmenien miljoonien eurojen verran, vaikka korkeakouluallianssien mikrosuoritukset vastavuoroisesti tunnustettaisiin, eikä sosiaalista, yhteiskuntaan integroivaa opinto-ohjausta ja kansalliskielten opetusta annettaisi lainkaan. Näin suuri lisäys lähivuosina ilman vastaavaa rahoitusta tarkoittaa käytännössä tutkimusresurssien ohjaamista opetukseen, koulutettavien tietojen vanhenemista tutkimuksen vähetessä ja osaamistavoitteiden tosiasiallista alentamista sekä osaamistason nousun jäämistä suurelta osin nimelliseksi. TKI-tavoitteiden saavuttaminen edellyttää panostuksia tutkimukseen ja vaatii tuekseen lisärahoitusta koulutukseen. Koulutusmääriä ei pidä lisätä, ellei opetuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia ole tarkoitus kattaa täysimääräisesti.

Tohtorikoulutuspilotti

Tohtorikoulutuspilottiin kohdennetaan 86 miljoonaa euroa vuonna 2026. Professoriliiton näkemyksen mukana vuosina 2024–2027 kohdennettu rahoitus tulee tarvitsemaan jatkorahoituksen yhteiskunnan ennakoimille aloille. Ohjaukseen tehtävät lisäpanostukset ovat jäämässä vaatimattomiksi. Valtion tutkimuslaitosten post doc -ohjelmaan kohdennetaan yhteensä 40 miljoonaa euroa vuosina 2025–2029. Ohjelma auttaa kompensoimaan tutkimuslaitoksista eläköityvää henkilökuntaa. Professoriliitto korostaa, että korkein tutkimus ja koulutus ovat luonteeltaan pitkäaikaista toimintaa. Tohtorikoulutuksella samoin kuin muullakin vaativalla tutkimuksella ja koulutuksella on todettu olevan merkittäviä vaikutuksia pitkällä aikavälillä, mutta suotuisten vaikutusten edellytyksenä on pitkäaikainen ja luotettava rahoitus.

Kahdessakymmenessä vuodessa kansainvälisten tohtorikoulutettavien määrä on noin kaksinkertaistunut ja tohtorikoulutuspilotti ja tutkimuslaitosten post doc -ohjelma lisäävät kansainvälisten tutkijoiden määrää entisestään. Toimia heidän integroitumisekseen suomalaiseen yhteiskuntaan tulee lisätä. Yhteistyö yritysten ja julkishallinnon kanssa on heidän valmistumisensa jälkeisen pidon lisäämisessä oleellista.

EU-vastinraha

EU:n rahoittamien T&K-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen yliopistoille osoitetaan 32 miljoonaa euroa vuonna 2026. Professoriliitto pitää tätä rahoitusinstrumenttia tärkeänä. Liitto painottaa, että kansainvälinen yhteistyö edistää tietämyksen siirtoa ja luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja edistää tutkitun tiedon ajantasaisuutta ja mahdollisuuksia koulutus- ja tutkimusyhteistyöhön pitkällä aikavälillä.

Supertietokone

LUMI-AI-supertietokoneen rakentamiseen ehdotettu 75 miljoonan euron rahoitus on kannatettava. Investoinnilla pystytään paitsi tukemaan datatalouden kasvuyrityksiä myös vastaamaan velvoitteen sääntelyyn (datasäädös) erityisesti mitä tulee tekoälyn soveltamiseen (tekoälysäädös ja sen

PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

vaatimat sertifiointiympäristöt ja menettelyt). Näin sekä hallinnan osaaminen että tarjolla oleva tekoälymalleihin soveltuva laskentateho muodostavat maailmanlaajuisestikin edun, jonka liitto uskoo kirittävän tutkijoita ja houkuttelevan kansainvälisiä yhteistyötahoja.

Yliopistojen rahoituksen kokonaisuudistus

Professoriliiton näkemyksen mukaan yliopistojen rahoitus vaatii pitkällä aikavälillä kokonaisuudistuksen. Tutkimuksen ja koulutuksen nykyinen rahoitusmalli on luonut pullonkaulan, joka haittaa kunnianhimoista tutkimusta, tutkimusyhteistyötä ja yritys yhteistyötä sekä yleisesti yliopistojen toiminnan laadullista kehitystä ja vaikuttavuutta. Yliopistojen lyhytaikaisen ja kilpaillun rahoituksen osuutta on vähennettävä ja pitkäaikaisen ei-tulosperusteisen perusrahoituksen osuutta nostettava, jotta tutkijoilla olisi mahdollisuuksia harjoittaa ennakoitavasti pitkäaikaista ja kunnianhimoista tutkimustoimintaa ja tehdä yhteistyötä muiden tutkijoiden, teollisuuden ja kolmannen sektorin kanssa nykyistä tuottavamman ja yhtenäisen yhteiskunnan hyväksi. Rahoituksella tulisi tavoitella laatua ja vaikuttavuutta T&K-toiminnassa. Perusrahoituksessa olisi siirryttävä yksilötason suoritteiden, kuten tutkintojen ja julkaisujen, mittaamisesta koko yliopiston toiminnan laadulliseen kokonaisarviointiin. Korkeakoulujen laadullista kokonaisarviointia on suositeltu esimerkiksi OKM:n tilaamassa kansainvälisen paneelin selvityksessä (*Evaluation of the governance and funding practices used by the Ministry of Education and Culture for steering Finnish Higher Education Institutions, 2023*). Siirtyminen enenevässä määrin laadulliseen kokonaisarviointiin vastaisi myös tutkimuksen ja tutkijoiden arvioinnin kansallisia ja eurooppalaisia suosituksia.

Professoriliitto-Professorsförbundet

Teija Laitinen
puheenjohtaja

Tarja Niemelä
toiminnanjohtaja